

СЪДЪРЖАНИЕ

Реформата	
Йосиф Милошев - Промени в осигурителното законодателство	4
Събития	
Информационната система на НОИ, представена на световен форум	6
Заседание на бюро на Международната асоциация по социално осигуряване	7
Статистика	
Брой на пенсионерите по вид на водещата пенсия към 31.03.2003 г.	8
Осигуряването в числа	
Антоанета Ганчева - Минимален осигурителен доход по икономически дейности и квалификационни групи професии	9
Окончателни резултати от регистрацията на трудовите договори	12
Експерт	
Валентина Иванова - Минимална месечна работна заплата	15
Втора пенсия	
Размер на преведените суми от НОИ към професионалните и универсалните пенсионни фондове	21
Партньори	
Споразумение за съвместна работа между Националния осигурителен институт и Националната здравноосигурителна каса	23
Представяме ви...	
Гергана Стоянова - Районно управление "Социално осигуряване" град Кърджали	26
Чужд опит	
Мая Гродума - Социалното осигуряване в Латвия	29

Бюлетин на Националния
осигурителен институт

Година II, брой 3, 2003

Редакционна колегия:

Христина Митрева - председател
Валентина Кръстева
Даниела Асенова
Теодора Нончева
Марин Калчев
Йосиф Милошев

Редактор:

Мадлена Далкалъчева

Коректор Валентина Минчева
Предпечат Калина Минчева
Печат Печатна база на НОИ
Формат 60 x 90/8
Печатни коли 4

Адрес на редакцията

1303 София,
бул. "Ал. Стамболийски" № 62-64
Тел: 02 926 1010
02 926 1234
web: www.nssi.bg
ISSN 1311 - 9656

С изменението на Кодекса за задължителното обществено осигуряване (КЗОО) се цели да се кодифицира изцяло материята, която досега се регулираше от КЗОО, Закона за допълнителното доброволно пенсионно осигуряване (ЗДДПО) и раздел III от глава трета на Закона за закрила при безработица и насърчаване на заетостта, като отпаднат възникналите проблеми по тяхното прилагане. Едновременно с това се актуализират правните норми, за да отговорят на обществените отношения, които подлежат на регулиране в настоящия период. Осигурява се по-висока защита на интересите на осигурените лица, особено в частта, отнасяща се за допълнителното пенсионно осигуряване.

Промяната в правния режим обаче в никакъв случай не означава, че ще се променя пенсионният модел в България. Основната цел е доразвиване на системата, така че да се даде по-голяма сигурност и гаранция на осигурените лица, да се увеличи прозрачността при инвестирането на техните средства.

От 2000 г. в България действа тристълбова пенсионна система. Първият стълб обхваща обществената пенсионна система, при която работещите издържат чрез осигурителни вноски сегашните пенсионери.

Вторият стълб - допълнителното задължително пенсионно осигуряване - е изграден на капиталов принцип, което означава, че пенсията на всеки се определя от онова, което е натрупано от него и работодателя му в пенсионния фонд по време на трудовия му стаж. Участието в такъв фонд е задължително по силата на закон. В България осигуряването за втора пенсия става в два вида фондове: професионални - за работещите в първа и втора категория труд, и универсални - за всички, родени след 31 декември 1959 г.

Третият стълб - допълнителното доброволно пенсионно осигуряване, е подобен на втория, но участието на работещите и работодателите в него е доброволно.

Кодифицирането на осигурителната материя е отдавна обсъждана и планирана стъпка. Бяха проведени многобройните дискусии за това какви са необходимите промени, които ще доведат до допълнително подобряване на осигурителната система. Надяваме се, че новият Кодекс за социално осигуряване ще направи средата на общественото и частното осигуряване още по-приемлива за всички участници на този специфичен пазар.

ПРОМЕНИ В ОСИГУРИТЕЛНОТО ЗАКОНОДАТЕЛСТВО

Йосиф Милошев –
главен директор на Главна дирекция “Правна”

С приемането на Закона за изменение и допълнение на Кодекса за задължително обществено осигуряване се променя неговото наименование на Кодекс за социално осигуряване (КСО), като към съществуващите досега разпоредби, регламентиращи държавното обществено осигуряване и допълнителното задължително пенсионно осигуряване, се добавят и разпоредби, уреждащи допълнителното доброволно пенсионно осигуряване и доброволното осигуряване за безработица и/или професионална квалификация. По този начин с Кодекса за социално осигуряване се установява една и усъвършенствана правна система, регулираща обществените отношения в областта на социалното осигуряване. Измененията и допълненията отчитат тенденциите на законодателството на Европейския съюз в областта на допълнителното пенсионно осигуряване, като са съобразени с проектодирективата на Европейския съюз за дейността на институциите за предоставяне на професионално пенсиониране. По отношение на допълнителното пенсионно осигуряване са съобразени най-добрите международни практики в тази област.

Част от промените в задължителното обществено осигуряване, които влязоха в сила от 1 януари 2003 г., са доразвити в КСО и се отнасят до размера на осигурителния доход, въвеждане на минимален месечен размер на осигурителния доход за основните икономически дейности и квалификационни групи професии, събиране на вземанията на ДОО, начина на изчисляване на осигурителния стаж, въвеждане на увеличена административнонаказателна отговорност за длъжностни лица, които разрешават изплащането на възнаграждение, без да са внесени осигурителни вноски.

Преуредена е материята за допълнителното социално осигуряване и се създава възможност за по-ефективно регулиране и контрол от страна на

държавата. Цялостно се преурежда и материята, свързана с допълнителното доброволно осигуряване за безработица и/или професионална квалификация.

Предвижда се увеличаване на минимално изискуемия капитал на пенсионноосигурително дружество от 3 на 5 млн. лв., а на дружество за допълнително доброволно осигуряване за безработица и/или професионална квалификация – от 200 на 500 хил. лв. Целта е да се създадат по-големи гаранции за финансовата стабилност на осигурителните дружества, управляващи фондовете за допълнително социално осигуряване. Отпада задължението за минимален брой осигурени лица в универсалните или професионалните пенсионни фондове.

Разширяват се изискванията към членовете на управителните и контролните органи на дружествата за допълнително пенсионно осигуряване, като се включват изисквания за членовете – юридически лица.

Въвеждат се допълнителни изисквания към акционерите на дружество за допълнително социално осигуряване, създава се законова забрана едно и също лице или свързани с него лица да бъдат акционери в повече от едно дружество за допълнително социално осигуряване, въвежда се разрешителен режим за увеличаване на акционерното участие.

Създава се механизъм за гарантиране на изискването за минимално равнище на доходност при инвестиране на средствата на фондовете за допълнително задължително пенсионно осигуряване.

Усъвършенствана е процедурата за преобразуване, прекратяване и несъстоятелност на дружествата и фондовете за допълнително социално осигуряване, с оглед гарантиране правата на осигурените лица.

Разграничени са отделните инвестиционни инструменти на фондовете за допълнително социално осигуряване и са допълнени количествените

ограничения за инвестиране на средствата на тези фондове с цел по-добра диверсификация и намаляване на инвестиционния риск.

Подробно са регламентирани изискванията към банката-попечител, нейните функции, задължения и отговорност с оглед повишаване сигурността на пенсионните спестявания. Всички активи на фондовете за допълнително пенсионно осигуряване се съхраняват в една банка-попечител.

Урежда се детайлно осъществяваният от държавата контрол върху дейността на дружествата по допълнително социално осигуряване и отговорността за нарушения на разпоредбите на законодателството относно държавното обществено осигуряване, допълнителното задължително пенсионно осигуряване, допълнителното доброволно пенсионно осигуряване и осигуряването за безработица и професионална квалификация.

За кадровите военносслужещи и офицерите и сержантите от МВР е предвидено включване в допълнителното задължително пенсионно осигуряване от 1 януари 2004 г.

Промените, които бяха предвидени в първоначалния проект на Закона за изменение и допълнение на КЗОО относно минималния осигурителен доход по икономически дейности и професии и зачитането на осигурителен стаж, съобразно реално отработеното време, бяха приети със Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване и влязоха в сила от 1 януари 2003 г. Тези изменения, заедно с въвеждането на регистрацията на трудовите договори, създадоха възможност за значител-

но увеличаване на приходите в бюджета на ДОО. Доброто състояние на бюджета на ДОО осигурява премахването на горната граница за размера на пенсиите от 1 януари 2004 г., както беше предвидено в § 6 от КЗОО.

В КСО се предвижда от 1 януари 2004 г. увеличаване на лихвата по задълженията към ДОО в размер на основния лихвен процент на БНБ за периода плюс 20 пункта. По този начин лихвата за задълженията към ДОО ще е по-неизгодна от лихвата по кредитите на банките и ще бъдат санкционирани недобросъвестните осигурители, които използваха невнасянето на осигурителни вноски като своеобразна форма на кредитиране. Предвидено е разсрочените задължения до 1 януари 2004 г. да се събират със законната лихва (основния лихвен процент на БНБ за периода плюс 10 пункта) за целия период на разсрочването.

От 1 януари 2004 г. при изчисляване на пенсиите ще се взема предвид средномесечният осигурителен доход за страната за 12-те месеца преди месеца на отпускане на пенсията. Това решение е благоприятно за пенсионерите, тъй като пенсиите ще се изчисляват от един по-актуален средномесечен осигурителен доход.

Увеличена е административнонаказателната отговорност при невнасяне на осигурителни вноски. Длъжностните лица, които са разрешили изплащането на възнаграждения, без да се внесени дължимите осигурителни вноски, се наказват с глоба в размера на невнесените осигурителни вноски, но не повече от 20 хил. лв.

ИНФОРМАЦИОННАТА СИСТЕМА НА НОИ, ПРЕДСТАВЕНА НА СВЕТОВЕН ФОРУМ

Българска делегация, водена от вицепремиера Лидия Шулева, взе участие в шестата годишна среща на политическите лидери, организирана от “Майкрософт” в Сиатъл – САЩ. Фокусът на тазгодишния форум бе приложението на информационните технологии в областта на социалните услуги и здравеопазването. На срещите с вицепрезиденти на “Майкрософт” г-жа Шулева представи два проекта на социалното министерство – компютърно обучение на безработни и обучаване на инструктори за подобни програми и адаптиране на софтуерни програми за хора с увреждания. Представените проекти бяха оценени от Бил Гейтс като интересни и с голям социален ефект и ще бъдат подпомогнати от компанията като безплатни разработки. Освен това, компанията пое обещание да предостави на социалното министерство информация за проект на интегрирана информационна система в социалната сфера, реализиран за щата Масачузетс. В случай на интерес от българска страна, компанията ще осигури за своя сметка експерти, които да подготвят задание за реализиране на подобен проект и в България.

Управителят на НОИ представи информационната система на института на основното заседание на срещата в рамките на панела “Информационните технологии и икономическото развитие”. Интегрираната информационна система на НОИ предизвика интерес с основните си цели:

- Подобряване на обслужването на бизнеса, осигурените и бенефициентите на осигурителната система;
- Подобряване на събираемостта на осигурителните вноски и намаляване на неспазването на законодателството като предпоставка за по-добра и справедлива конкурентна среда;
- Събиране и своевременно трансфериране на вноските за пенсионните фондове от капиталов тип като успешен пример за добро сътрудничество между публичния и частния сектор;
- Събиране, обработка и предоставяне на специфична информация за осигурителния доход, за броя и структурата на осигурителите, самоосигуряващите се и осигурените като основа за икономически анализи и прогнози;
- Информирание на осигурените за натрупаните права в осигурителния процес като предпоставка за неговата прозрачност.

Възможността за разширяване на информационната система на НОИ и интегрирането ѝ в други по-големи системи, в т.ч. в рамките на така нареченото “Електронно правителство”, също бе посочено като нейна положителна черта.

Техническите характеристики и параметри на интегрираната информационна система на НОИ бяха представени като “Case study” в интернет страницата на Майкрософт, което е още едно признание за напредъка, постигнат в тази област.

ЗАСЕДАНИЕ НА БЮРОТО НА МЕЖДУНАРОДНАТА АСОЦИАЦИЯ ПО СОЦИАЛНО ОСИГУРЯВАНЕ

На заседание на Бюрото на Международната асоциация по социално осигуряване (МАСО), проведено в Женева в началото на май тази година, беше обсъден постигнатият напредък по инициативите на МАСО, свързани с най-горещите проблеми в областта на осигуряването.

По първата инициатива – *разширяване обхвата на социалното осигуряване*, беше отчетен тревожният факт, че близо 80 на сто от населението на земята не е обхванато от каквато и да било форма на организирана от държавата социална защита. За целта МАСО подкрепя и се присъединява към политиката на МОТ за разширяване обхвата на осигуряването в районите на Азия и Африка.

По втората инициатива – *подобряване на финансовата устойчивост и укрепване на доверието в осигурителните схеми от солидарен тип*, МАСО счита за особено належащо осъществяването на реформите, насочени към решаването на проблема с демографското стареене на населението и промените във формите на икономическа активност, както и провеждането на една по-добра публична кампания по информиране на обществеността.

По третата инициатива на МАСО, насочена към *гарантиране сигурността на пенсионните спестявания в частните пенсионни фондове от капиталов тип*, бе отчетен значителен напредък в посока на подобряване на държавната регулация и създаване на гаранционни фондове или механизми, предотвратяващи риска от сривове на капиталовите пазари или евентуални опити за измама.

Управителят на НОИ Йордан Христосков, който е член на Бюрото на МАСО, взе участие и в работата на комисията по разработване на *Стратегия-*

та за обучение. Комисията обсъди резултатите от проведената анкета с организациите членки и стигна до следните изводи:

- Базовото (начално) обучение, организирано от МАСО, трябва да ограничи обхвата си само за слаборазвитите страни, като се засилят формите на предоставяне на учебна литература;

- Обучението на средно ниво трябва да се концентрира върху специфични въпроси, свързани пряко със социалното осигуряване, като актоерство, организация и контрол по събирането на осигурителните вноски и изплащането на обезщетения и пенсии, информационни технологии в осигуряването и други;

- Обучението на ръководни служители да се ограничи в рамките на преките им задължения в социалното осигуряване, като същевременно се разработи и един Наръчник на ръководителя на осигурителната администрация.

Според членовете на комисията насочването на обучението към специфичните въпроси на социалното осигуряване, както и съкращаване времетраенето на един учебен семинар до 5 дни ще позволят да се разшири обхватът на обучението, организирано от МАСО, и неговата ефективност и ефикасност. В тази посока ще действа и предложението за кофинансиране на разходите за участниците в обучението от страна на организациите, поръчали обучението.

Комисията подчерта също необходимостта от кооперирането с други институции в процеса на обучение и в частност връзките с Туринския център на МОТ.

8 Статистика

Брой на пенсионерите по вид на водещата пенсия към 31 март 2003 г.

Вид на пенсията	Общо		Лични		Наследствени	
	Брой	В % към 31 март 2002 г.	Брой	В % към 31 март 2002 г.	Брой	В % към 31 март 2002 г.
Брой пенсии - общо - I-III	2 660 829	102,2	2 511 341	102,3	1 49 488	100,5
I. Фонд "Пенсии":	2 270 358	99,8	2 148 486	99,7	1 21 872	101,5
A. Пенсии за трудова дейност:	2 178 746	99,6	2 061 343	99,5	117 403	101,1
1. Инвалидност поради общо заболяване	284 310	118,9	2 12 984	125,4	7 1325	103,1
2. Осигурителен стаж в възраст	1 823 448	97,8	1 778 155	97,8	45 293	98,4
3. Осигурителен стаж в възраст - ЗПЗСК	52 070	82,5	51 685	82,5	385	90,6
4. Инвалидност поради общо заболяване - ЗПЗСК	3 559	91,9	3 353	92,1	205	88
5. Инвалидност поради общо заболяване - СВОК	2 118	93,5	2 001	94,2	117	83,6
6. Осигурителен стаж в възраст - СВОК	12 868	95	12 817	95	51	94,4
7. Частни заетици, търговци и др. - СВОК	373	91	348	90,4	25	100
B. Пенсии за кадрови военнослужещи, офицери и сержанти:	91 612	102,9	87 143	102,5	4 469	112,7
1. Инвалидност поради общо заболяване	228	103,2	112	106,7	116	100
2. Осигурителен стаж в възраст	91 384	102,9	87 031	102,5	4353	113,1
II. Фонд "Пенсии, невързани с трудова дейност:	348 315	123,1	339 474	123,9	8 841	97,2
1. Старост - доборечески - ЗП	6	85,7			6	85,7
2. Военна инвалидност	11 105	95,7	4938	95,6	6167	95,8
3. Народни - отн. чл. 28 - ЗП	29	80,6	13	81,3	16	80
4. Народни - чл. 30а - ЗП	99	85,3	80	85,1	19	86,4
5. Особени заслуги	13	100	8	114,3	5	83,3
6. Гражданска инвалидност	608	94,6	393	96,1	215	91,9
7. Старост в частни земеделски стопани - ЗОО	879	91,8	878	91,8	1	100
8. С отделен указ - ЗП	455	91,5	175	86,2	280	95,2
9. Социални пенсии за инвалидност	326 152	125,5	326 152	125,5		
10. Персонални пенсии	3248	99,9	1116	96	2132	102,6
11. Социални пенсии за старост	5721	95,4	5721	95,4		
III. Фонд "Трудова злополука и професионална болест:	42 156	94,7	23 381	93,9	18 775	95,7
A. Пенсии за трудова дейност:	42 072	94,7	23 334	93,9	18 738	95,7
1. Инвалидност поради трудова злополука и професионална болест	40 678	94,8	22 483	94	18 195	95,8
2. Инвалидност поради трудова злополука и професионална болест - ЗПЗСК	1 179	90,3	665	90,1	514	90,7
3. Инвалидност поради трудова злополука и професионална болест - СВОК	215	93,1	186	92,5	29	96,7
B. Пенсии за кадрови военнослужещи, офицери и сержанти:	84	93,3	47	95,9	37	90,2
1. Инвалидност поради трудова злополука и професионална болест	84	93,3	47	95,9	37	90,2

Осигуряването в числа

МИНИМАЛЕН ОСИГУРИТЕЛЕН ДОХОД ПО ИКОНОМИЧЕСКИ ДЕЙНОСТИ И КВАЛИФИКАЦИОННИ ГРУПИ ПРОФЕСИИ ВЛИЯНИЕ ВЪРХУ ПРИХОДИТЕ ОТ ОСИГУРИТЕЛНИ ВНОСКИ И СРЕДНИЯ ОСИГУРИТЕЛЕН ДОХОД ЗА ПЪРВОТО ТРИМЕСЕЧИЕ НА 2003 Г.

Антоанета Ганчева
н-к отдел "СААП", ГД "АПП"

С цел повишаване събираемостта на осигурителните вноски, от началото на 2003 г., със Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване, се въведе минимален осигурителен доход (МОД) за наетите лица, диференциран по 48 групи икономически дейности и 9 квалификационни групи професии (виж Приложение 1 на ЗБДОО за 2003 г.).

Имаше известни опасения, включително и от мисията на МВФ, че работодателите няма да се справят с определяне на основната си икономическа дейност и трудно ще класифицират наетите от тях работници и служители по групи професии; ще се наемат лица масово на намалено работно време;

с регистрацията на трудовите договори ще се преназначават наетите лица на длъжности, отговарящи на група професии с по-нисък МОД; част от наетите лица ще бъдат наемани на работа по граждански договори. Тези опасения не се оправдаха, даже отчетените приходи от осигурителни вноски за първите четири месеца на 2003 г. бележат ръст от 120 млн. лв. спрямо същия период на 2002 г. Това даде възможност да бъде увеличена социалната пенсия за старост със 7,2 на сто, а не както беше предвидено със ЗБДОО – с 6,2 на сто, и размерът ѝ от 1 юни 2003 г. е 50 лв. Следващата таблица илюстрира този ръст на приходите.

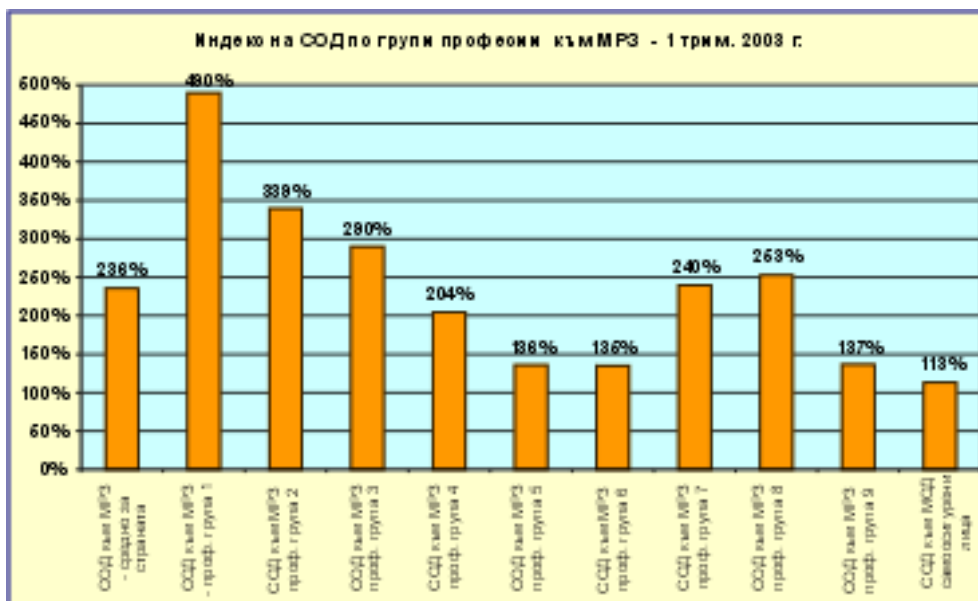
Приходи по осигурителните фондове

Осигурителни фондове	Януари 2003 - нарастване спрямо януари 2002 /млн. лв./	Февруари 2003 - нарастване спрямо февруари 2002 /млн. лв./	Март 2003 - нарастване спрямо март 2002 /млн. лв./	Април 2003 - нарастване спрямо април 2002 /млн. лв./
ДОО	13,0	26,0	22,0	28,0
ДЗПО	4,7	1,9	1,4	1,4
Здравно осигуряване	4,8	5,6	5,0	6,1
ОБЩО	22,5	33,5	28,4	35,5

Средният осигурителен доход на осигурените от работодател лица за първото тримесечие на 2003 г. нараства с 13 на сто спрямо същия период на 2002 г. Най-високо е нарастването в икономическа дейност “Други услуги за населението” – с 43,3 на сто, икономическа дейност “Добив на неметални материали и суровини” – с 30,8 на сто, и икономическа дейност “Търговия и ремонт” – с 30,3 на сто. Това показва, че в тези икономически дейности част от наетите лица вече работят на трудови договори, а не на граждански и че се осигуряват на доход поне равен на МОД. Има и икономически дейности, за които отчетеният среден осигурителен доход (СОД) е по-нисък в сравнение със същия период на 2002 г. Например за икономическа дейност “Сухопътен транспорт” намалението е с 6,6 на сто, за икономическа дейност “Добив на въглища и торф” – намаление с 14 на сто, за икономическа дейност “Производство на канцеларска и електронноизчислителна техника – намаление с 6,2 на сто. Спадът на СОД за тези икономически дейности може да се обясни с известна стагнация на услугите и намаление на производството им.

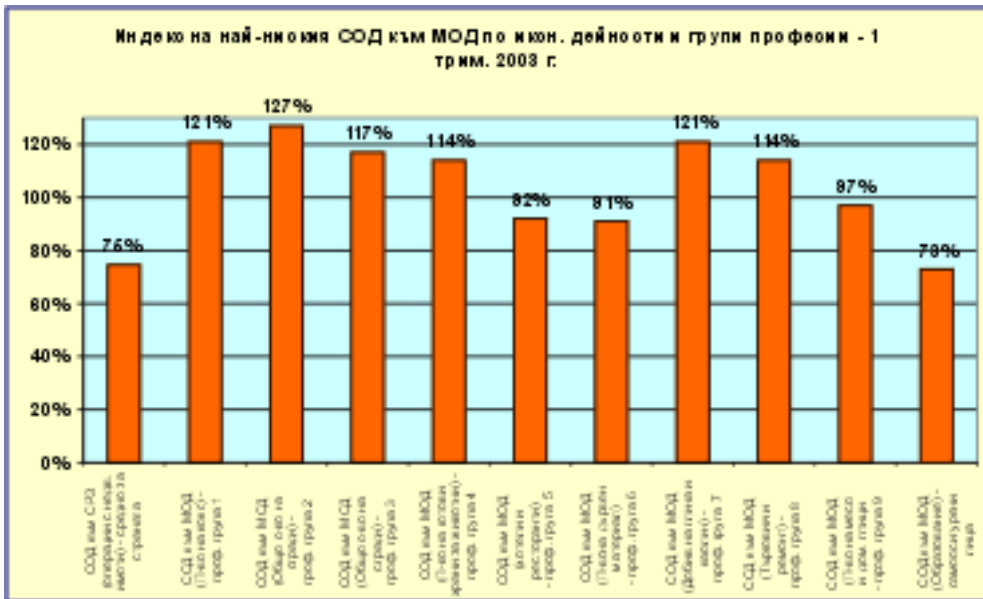
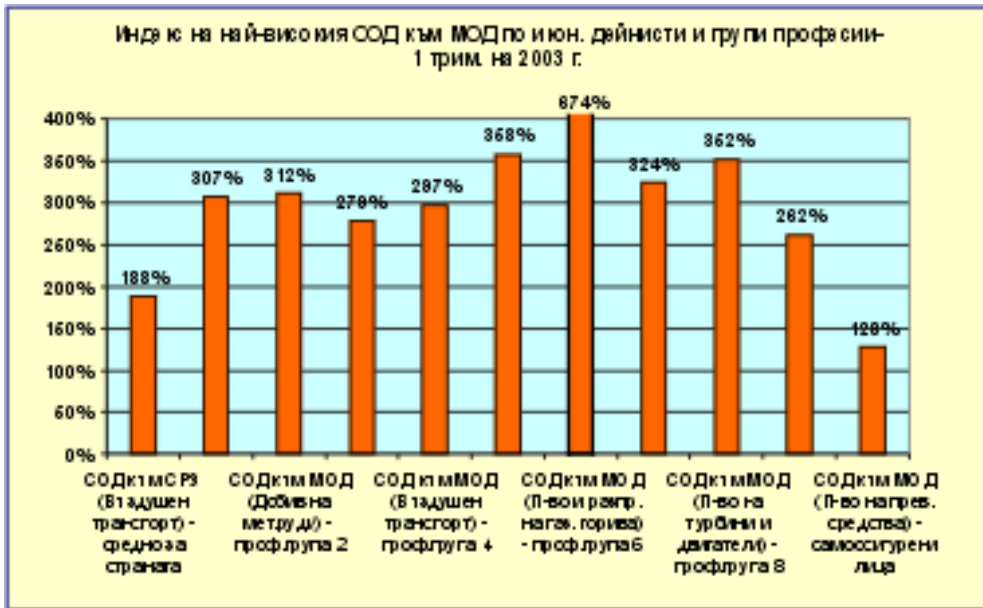
Средният осигурителен доход за първото тримесечие на 2003 г. е с 5 на сто по-нисък от обявената средна работна заплата (СРЗ) от Националния статистически институт за същия период. За 18 икономически дейности СОД е по-нисък от СРЗ, за 5 икономически дейности СОД е равен на СРЗ, а за останалите 25 е по-висок от СРЗ. Средният осигурителен доход е доста по-нисък за икономическа дейност “Операции с недвижими имоти” – с 25 на сто, за икономическа дейност “Търговия и ремонт” – близо с 20 на сто. Най-висок е СОД спрямо СРЗ за икономическа дейност “Въздушен транспорт” – с 88 на сто. Средният осигурителен доход за икономическа дейност “Образование” и “Здравеопазване” е равен на СРЗ, което показва, че за тези икономическа дейност МОД е определен много точно.

Средният осигурителен доход за основните квалификационни групи професии е над 2 пъти по-висок от минималната работна заплата (МРЗ), респективно от най-ниския МОД. Единствено за работниците с най-ниска квалификация е само с около 35 на сто по-висок от МРЗ. Следващата графика показва това:

Сравнявайки СОД с МОД по основни квалификационни групи професии, установяваме, че е по-висок средно с около 50 на сто. Не малко са случаите, когато СОД е над 3 пъти по-висок от МОД за определена икономическа дейност. Едновременно с това се наблюдават икономически дейности, за които СОД е по-нисък от МОД. Това се дължи на непълната заетост. Например в икономическа

дейност “Търговия и ремонт” 25 на сто от персонала, зает с услуги, е нает на 4-часов работен ден със СОД 79 лв., а в икономическа дейност “Хотели и ресторанти” 18 на сто от персонала, зает с услуги, е нает на 4-часов работен ден със СОД 89 лв. Следващите две графики илюстрират най-високото и най-ниското съотношение на СОД към МОД по икономически дейности и групи професии:

Сега разполагаме с богата статистическа информация за СОД по икономически дейности и групи професии, както и със статистическа информация за началните работни заплати, обявени в уведомленията за трудовите договори. Анализът на тази информация ще помогне в голяма степен на експертите при точното, прецизно и навременно определяне на МОД за наетите лица за 2004 г.

ОКОНЧАТЕЛНИ РЕЗУЛТАТИ ОТ РЕГИСТРАЦИЯТА НА ТРУДОВИТЕ ДОГОВОРИ

Брой приети уведомления към 02.06.2003 г.

Териториално Поделение на НОИ	За брой лица	Общо уведомления	В т.ч. за заварени договори		В т.ч. за нови договори	В т.ч. за доп. спораз.	В т.ч. за прекратени договори	
			общо	регистрирани след 30.04.2003 г.				
1	Благоевград	109204	134600	87972	857	28336	3501	14791
2	Бургас	127934	153025	97593	378	35330	4442	15660
3	Варна	164914	194546	118691	579	47022	6957	21876
4	В. Търново	86151	101275	68404	317	18495	3800	10576
5	Видин	29861	36582	22648	89	8764	1692	3478
6	Враца	60433	72351	48255	499	14003	3703	6390
7	Габрово	53011	61657	41528	117	10772	2238	7119
8	Кърджали	37906	45100	28842	82	10034	1806	4418
9	Кюстендил	45752	55629	37947	213	10496	2096	5090
10	Ловеч	46233	54508	37192	136	9962	2192	5162
11	Монтана	40328	47771	32437	269	8950	2202	4182
12	Пазарджик	78617	92177	57668	345	20621	3951	9937
13	Перник	39111	44086	30606	173	7802	1841	3837
14	Плевен	84605	101261	67244	186	21161	2905	9951
15	Пловдив	229028	262354	176417	856	50564	7190	28183
16	Разград	37549	45064	27527	137	9777	3028	4732
17	Русе	89952	103916	65586	385	21658	4089	12583
18	Силистра	26993	36301	22880	579	8283	1250	3888
19	Сливен	46119	53908	34560	70	11030	2177	6141
20	Смолян	40496	48906	32672	460	9345	1483	5406
21	София-град	607891	685546	477178	3042	115265	25339	67764
22	София-окръг	74478	89125	58792	170	17649	3821	8863
23	Ст. Загора	119893	142904	100818	4545	24839	4550	12697
24	Добрич	56291	69589	40305	139	19045	2160	8079
25	Търговище	33484	40652	26351	305	7839	2106	4356
26	Хасково	72531	89207	54765	222	21009	3023	10410
27	Шумен	55567	67822	43295	144	15714	2032	6781
28	Ямбол	35231	43290	26980	70	10191	1206	4913
Общо:		2529563	2973152	1965153	15364	593956	106780	307263

В т. ч. подадени в Дирекциите "Бюро по труда"	496 753	327752		100532	19729	48740
---	---------	--------	--	--------	-------	-------

Брой приети уведомления по тип на документа към 02.06.2003 г.

Тип на документа	Брой коректни уведомления
Регистрация на договори, действащи към 01.01.2003 г.	1965153
Регистрация на договори, сключени след 01.01.2003 г.	593956
Регистрация на допълнителни споразумения, сключени след 01.01.2003 г.	106780
Прекратяване на договори след 01.01.2003 г.	307263
	-
Общо:	2 973 152
Брой некоректни уведомления:	22 604

Брой приети уведомления по източник на информацията към 02.06.2003 г.

Източник	Брой коректни уведомления
Програмен продукт на НОИ под Windows (WTD2003)	1076696
Програмен продукт на НОИ под DOS (DTD2003)	595934
Подадени на хартиен носител	682235
Външен разработчик	618287
	2 973 152

ИЗВОДИ И ЗАКЛЮЧЕНИЯ

Резултатите от въвеждането на минималните осигурителни прагове и регистрацията на трудовите договори са следните:

- Приходите по осигурителните фондове са нараснали с около 120 млн. лв. до 30 април 2003 г. в сравнение със същия период на 2002 г.
- Средният осигурителен доход е нараснал с близо 11 на сто за първите три месеца на 2003 г. в сравнение със същия период на 2002 г.
- Основната заплата, декларирана в заварените трудови договори, е със седем на сто по-висока от отчетената от НСИ за октомври 2002 г., а броят на осигурените от работодател лица е с пет на сто по-голям от броя на наетите лица в отчета на НСИ за октомври 2002 г.
- При регистрацията на трудовите договори не се наблюдава преназначаване на работници и служители на по-ниско платени длъжности и професии и с по-ниски размери на основните заплати.

БРОЙ ДЕЙСТВАЩИ ТРУДОВИ ДОГОВОРИ КЪМ 02.06.2003 г.
в т.ч. с основание на договора

ТП на НОИ	Брой лица с действащи договори	Брой действащи договори	Трудов сезонен договор по чл.67, ал.1, т.1 от КТ	Срочен трудо договор по чл.68, ал.1, т.1 от КТ	Трудов договор по чл.68, ал.1, т.2 от КТ	Трудов договор по чл.68, ал.1, т.3 от КТ	Трудов договор по чл.68, ал.1, т.4 от КТ	Трудов договор по чл.68, ал.1, т.5 от КТ	Трудов договор с срок на изпълнение по чл.70 от КТ	Сторазу- шение по чл.107 от КТ във връзка с чл.83 от КТ	Сторазу- шение по чл.107 от КТ във връзка с чл.89 от КТ	Допълнителен трудо договор по чл.110 от КТ	Допълнителен трудо договор по чл.111 от КТ	Трудов договор по чл.11+от КТ	Постановление по чл.405а от КТ
1	100464	106155	77760	9741	5316	1054	118	80	10369	183	10	183	942	399	0
2	115000	121467	87060	13161	9453	2009	234	66	7703	376	14	246	650	494	1
3	144155	154196	109427	18551	6252	2031	135	208	14087	101	117	521	1428	1326	12
4	77050	81450	59959	9326	4431	1094	117	128	5200	75	30	202	430	456	2
5	27126	29212	18797	5943	429	513	76	447	2528	129	31	47	132	140	0
6	55343	59202	41639	9954	2713	920	163	66	3043	104	25	51	306	215	3
7	45145	48625	36535	3342	890	530	63	40	5286	90	41	101	389	1317	1
8	34049	36082	25253	3697	2842	481	79	58	2618	232	18	66	267	452	9
9	41913	44681	33771	4723	913	717	67	116	3884	39	13	92	146	198	2
10	41058	44064	33470	4901	1231	460	92	101	2887	52	20	209	291	350	0
11	36727	38893	28655	7078	1622	635	47	43	3114	121	3	91	160	323	1
12	67513	72532	48942	9136	5186	1291	91	83	6854	62	5	162	288	529	3
13	34160	36412	28146	3458	667	502	45	27	2327	59	0	40	174	848	119
14	75781	80853	58827	9484	5322	1414	186	170	7020	75	15	86	609	635	10
15	200281	210827	168024	15602	8742	3097	253	160	15015	282	120	301	1240	832	149
16	33404	36169	22688	6842	3038	481	75	62	2187	94	4	207	260	226	5
17	75249	80732	58360	8868	3671	1017	120	76	7262	88	21	226	398	624	1
18	27254	28636	19184	3780	2961	609	64	31	1598	138	52	75	118	23	3
19	40086	42705	30245	5256	2316	470	93	63	3426	92	32	97	340	274	1
20	36086	37928	24844	6442	2767	480	65	40	2659	116	9	50	282	173	1
21	515534	551946	423724	34140	11892	6664	579	488	58420	353	206	1289	5933	8246	12
22	66608	70905	51998	10192	1917	961	77	47	4407	458	11	107	290	438	2
23	110674	116554	91757	8464	3529	1557	237	80	8707	290	24	314	622	969	4
24	50744	54003	34167	8808	4643	567	119	61	4771	181	10	110	342	206	18
25	29825	32148	21230	5224	2187	423	78	32	2399	58	4	70	250	191	2
26	64011	68051	50386	6893	4046	1029	112	137	4050	136	6	247	272	738	9
27	50559	53597	36893	6187	3411	978	96	67	4904	134	16	116	341	410	44
28	31745	33689	20531	6335	3339	592	67	29	2226	93	16	67	152	242	0
Ощро:	2227544	2371824	1733282	245528	105726	32576	3558	3006	198951	4211	873	5373	17052	21274	414

Експерт

МИНИМАЛНА МЕСЕЧНА РАБОТНА ЗАПЛАТА

Валентина Иванова,
главен експерт в Главна дирекция
“Анализ, планиране и прогнозиране”

Минималната месечна работна заплата е важен икономически и социален показател, който се определя с постановления на Министерския съвет. За различните периоди от време нейното значение и обвързаността ѝ с други показатели и плащания се е променяло (краткосрочни плащания, минимален осигурителен доход и др.). Малко популярно, но с непреходно значение е използването на минималната работна заплата за отпускане на пенсия и установяване на трудов стаж при пенсиониране, в случай че липсват необходимите документи.

Когато не съществува осигурител или негов правопреемник към момента на подаване на заявлението за пенсия, размерът на пенсията се определя въз основа на минималната работна заплата, установена за страната, за посочения от лицето период от време (виж чл. 40, ал. 7, Наредба за пенсиите и осигурителен стаж, загл. изм. ДВ, бр. 19/2003 г.). Също така, когато няма данни за получаването на трудово възнаграждение, в издаваните документи за пенсиониране се посочва минималната работна заплата за страната за съответния период, а за времето след 31.12.2002 г. – минималният осигурителен доход за работниците и служителите и за лицата, работещи по договори за управление и контрол на търговските дружества.

Въз основа на направените проучвания на нормативните актове и публикациите на социалното осигуряване се установи, че за периода 1938–1944 г. минималните размери на надниците и заплатите на работниците и служащите са определяни с колективни трудови договори, арбитражни решения и с постановления на Министерския съвет. С постановления на Министерския съвет са били определяни минимални надници и заплати на различни категории работници. През 1943 г. е изработен надничният блок за 126 производства и видове работи,

който е бил одобрен с 60-то постановление на Министерския съвет (виж Докладна записка №14804 за приемане на Отчет за дейността на дирекцията на труда през 1938–1944 г., изд. на МТСТГ, Дирекция на труда, София, 1948 г. В публикацията – Статистика на работническите заплати в индустриалните заведения 1941–1945, изд. Главна дирекция статистика, София, 1946 г.), за периода 1941–1945 г. има налична информация за брутните средни дневни заплати на индустриалните работници по години, пол, възрастови групи и видове стопанска дейност, в това число минимална и максимална дневна надница за различните видове дейности.

През 1947 г. е приет Закон за щатните таблици на държавните служители (ДВ, бр. 49/1947 г.). На основание Закона за щатните таблици на държавните служители са разработени щатни таблици на заплатите на служителите в различни ведомства и предприятия, които се узаконяват въз основа на постановления на Министерския съвет и се публикуват в Държавен вестник. С постановления на МС са приети щатните таблици за заплатите на следните предприятия и ведомства: Аптечни предприятия (ДВ, бр. 108/1948 г.), Библиографски институт (ДВ, бр. 190/1947 г.), Българска земеделска и кооперативна банка (ДВ, бр. 196/1947 г.), Българска народна банка (ДВ, бр. 196/1947 г.), Българска православна църква (ДВ, бр. 174/1947 г.), Бургаски солници (ДВ, бр. 252/1947 г.), Висше училище за стопански науки – Свищов (ДВ, бр. 141/1947 г.), Висше училище за финансови науки – София (ДВ, бр. 140/1947 г.), Водни синдикати (ДВ, бр. 141/1947 г.), Военна фабрика (ДВ, бр. 170/1947 г.), Главна дирекция БДЖ, водни и автомобилни съобщения (ДВ, бр. 192/1947 г.), Главна дирекция на водните строежи (ДВ, бр. 190/1947 г.), Главна дирекция на електрификацията (ДВ, бр. 202/1947

г.), Държавна кибритена фабрика (ДВ, бр. 175/1947 г.), Държавен застрахователен институт (ДВ, бр. 195/1947 г.) и др.*

Минималната месечна работна заплата за страната за първи път се установява на 1 април 1957 г. (в. Известия, бр. 102 от 21.12.1956 г.), след което следват множество промени. За периода 1957–1990 г. (около 35-годишен период) минималната работна заплата се е променила около 10 пъти, а за периода

1990–2003 г., т.е. 12-годишен период, тя се е променила около 36 пъти, понякога на по-чест период от тримесечие. Тази тенденция е резултат от настъпилите негативни инфлационни процеси в страната, появили се в периода на преминаването на икономиката от планоурегулирана към пазарна.

Размерът на минималните месечни работни заплати и нормативните актове, въз основа на които са определени са дадени в **табл.1**.

Таблица 1

МИНИМАЛНИ МЕСЕЧНИ РАБОТНИ ЗАПЛАТИ ЗА ПЕРИОДА 1957–2003 Г.

От 1 април 1957 г.	400 лв.	Постановление на МС и ЦК на БКП от 4 декември 1956 г. за увеличение на заплатите на нископлатените работници и служители (в. Известия, бр. 102/1956 г.)
От 1 октомври 1960 г.	За работниците – 500 лв., за служителите – 470 лв.	Постановление №271 на ЦК на БКП, МС и ЦС на професионалните съюзи от 28.12.1959 г. за подобряване системата на заплащане на труда и увеличение заплатите на работниците, инженерно-техническите кадри и служителите (в. Известия бр.1/1960 г.)
От 1 октомври 1966 г.	55 лв. за служителите и работниците	Постановление №53 на ЦК на БКП, на МС на НРБ и на ЦС на професионалните съюзи от 13 декември 1965 г. за повишаване жизненото равнище на народа през 1966 и 1967 г. (ДВ, бр. 99/1965 г.)
От 1 януари 1968 г.	60 лв.	Постановление №63 на МС от 28 декември 1967 г. за увеличаване на изкупните цени на някои селскостопански произведения и коригиране на цените на дребно на някои стоки за широко потребление, цени на услуги, при съответна компенсация на трудещите се (извлечение ДВ, бр. 2 от 1968 г., цялостно – Държавен архив)
От 1 април 1970 г.	65 лв.	Постановление №33 на ЦК на БКП и МС от 30 август 1969 г. за по-нататъшно повишаване на жизненото равнище на народа (ДВ, бр. 71/1969 г.)
От 1 юни 1973 г.	80 лв.	Постановление №6 на МС и ЦС на БПС от 9 март 1973 г. за увеличаване заплатите на някои категории трудещи се през 1973 г. (ДВ, бр. 28/1973 г.)

* Виж Хр. Максимов, Указател (Законодателен справочник) на законите, указите, постановленията и разпореденията на Министерския съвет, наредбите, правилниците и др., С., Наука и изкуство, 1954.

От 1 ноември 1979 г.	100 лв.	Постановление №50 от 10 ноември 1979 г. за увеличаване на заплатите и другите доходи на трудещите се и привеждане на цените на едро и дребно в съответствие с обективните условия на развитие на икономиката и повишаване на нейната ефективност (ДВ, бр. 90/1979 г.)
От 1 септември 1984 г.	110 лв.	Постановление №16 на ЦК на БКП, на МС на НРБ, ЦС на БПС, Националният съвет на отечествения фронт, ЦК на ДКМС (по публикуването в ежедневния печат – в. Труд, 25 април 1984 г.).
От 1 октомври 1985 г.	120 лв.	Постановление №56 от 19 септември 1985 г. за ускоряване прилагането на някои мероприятия за по-нататъшно изпълнение на Декемврийската програма за повишаване жизненото равнище на народа в съответствие с решенията на Дванадесетия конгрес на БКП (ДВ, бр. 76/1985 г.).
От 1 юли 1989 г.	140 лв.	Закон за единния държавен план за научно-техническо и социално-икономическо развитие на НРБ през 1989 г. (ДВ, бр. 97/1988 г.)
От 1 юли 1990 г.	165 лв.	Постановление №49 от 21 май 1990 г. за увеличаване на минималната работна заплата в страната (ДВ, бр. 43/1990 г.).
От 1 септември 1990 г.	191 лв.	Решение №217 на МС от 31.10.1990 г. за индексирание доходите на населението за компенсиране нарастването на потребителските цени за периода от юни до септември 1990г. (ДВ, бр. 89/1990 г.), ПМС №103/ДВ, бр. 81/1990 г.
От 1 декември 1990 г.	210 лв.	Решение №21 на МС от 11.02.1991 г. за индексирание доходите на населението, за компенсиране нарастването на потребителските цени (ДВ, бр. 13/1991 г.)
От 1 февруари 1991 г.	435 лв.	Постановление №8 на МС от 29 януари 1991 г. за либерализиране на цените и социална защита на населението (ДВ, бр. 9/1991 г.)
От 1 април 1991 г.	518 лв.	Постановление №85 на МС от 10 май 1991 г. за допълнителна защита на населението при либерализирането на цените (ДВ, бр. 38/1991 г.)
От 1 юни 1991 г.	505 лв.	Постановление №85 на МС от 10 май 1991 г. за допълнителна защита на населението при либерализирането на цените (ДВ, бр. 38/1991 г.)

От 1 юли 1991 г.	620 лв.	Постановление № 121 на МС от 25 юни 1991 г. за компенсиране доходите на населението (ДВ, бр. 51/1991 г.)
От 1 юли 1992 г.	850 лв.	Постановление №135 на МС от 17 юли 1992 г. за определяне на нова минимална работна заплата за страната и за компенсиране на някои доходи на населението (ДВ, бр. 59/1992 г.)
От 1 януари 1993 г.	890 лв.	ПМС № 262 от 28 декември 1992 г. за изменение и допълнение на Постановление № 64 на МС от 1992 г. за определяне и контрол върху цените на някои стоки (ДВ, бр. 35 от 1992 г., ДВ, бр. 1/1993 г.)
От 1 март 1993 г.	1200 лв.	Постановление №65 на МС от 26 март 1993 г. за определяне на минималната работна заплата за страната и за компенсиране на някои доходи на населението (ДВ, бр. 26/1993 г.)
От 1 юли 1993 г.	1343 лв.	Постановление № 149 на МС от 3 август 1993 г. за определяне на минималната работна заплата за страната и компенсиране на някои доходи на населението (ДВ, бр. 68/1993 г.)
От 1 октомври 1993 г.	1414 лв.	Постановление №214 на МС от 12 ноември 1993 г. за определяне на минимална работна заплата за страната и за компенсиране на някои доходи на населението (ДВ, бр. 98/1993 г.)
От 1 януари 1994 г.	1565 лв.	Постановление №27 на МС от 7 февруари 1994 г. за определяне на минимална работна заплата за страната и за компенсиране на някои доходи на населението (ДВ, бр. 14/1994 г.)
От 1 юли 1994 г.	1814 лв.	Постановление № 146 на МС от 1 август 1994 г. за определяне на минималната работна заплата за страната, нов размер на социалната пенсия и компенсиране на някои доходи на населението (ДВ, бр. 63/1994 г.)
От 1 октомври 1994 г.	2143 лв.	Постановление № 268 на МС от 16 ноември 1994 г. за определяне на минимална работна заплата за страната и компенсиране на някои доходи на населението през четвъртото тримесечие на 1994 г. (ДВ, бр. 96/1994 г.)
От 1 април 1995 г.	2450 лв.	Постановление №98 на МС от 15 май 1995 г. за определяне на минималната работна заплата за страната и за компенсиране на някои доходи на населението през 1995 г. (ДВ, бр. 46/1995 г.)

От 1 юли 1995 г.	2555 лв.	Постановление № 166 на МС от 15 август 1995 г. за определяне на минималната работна заплата за страната и за компенсиране на някои доходи на населението през 1995 г. (ДВ, бр. 75/1995 г.)
От 1 октомври 1995 г.	2760 лв.	Постановление №222 на МС от 23 ноември 1995 г. за определяне на минималната работна заплата за страната и компенсиране на някои доходи на населението (ДВ, бр. 105/1995 г.)
От 1 април 1996 г.	3040 лв.	Постановление №56 на МС от 20 март 1996 г. за определяне на минималната работна заплата за страната и компенсиране на някои доходи на населението (ДВ, бр. 27/1996 г.)
От 1 юли 1996 г.	4000 лв.	Постановление №172 на МС от 18 юли 1996 г. за определяне на минималната работна заплата за страната и компенсиране на някои доходи на населението (ДВ, бр. 62/1996 г.)
От 1 октомври 1996 г.	5500 лв.	Постановление № 245 на МС от 26 септември 1996 г. за определяне на минималната работна заплата за страната и компенсиране на някои доходи на населението (ДВ, бр. 84/1996 г.)
От 1 февруари 1997 г.	11 000 лв	Постановление № 34 на МС от 6 февруари 1997 г. за определяне на минималната работна заплата за страната и компенсиране на някои доходи на населението (ДВ, бр. 13/1997 г.)
От 1 март 1997 г.	17 600 лв.	Постановление № 64 на МС от 24 февруари 1997 г. за определяне на минималната работна заплата за страната и компенсиране на някои доходи на населението (ДВ, бр. 18/1997 г.)
От 1 април 1997 г.	29 920 лв.	Постановление №123 на МС от 27 март 1997 г. за определяне на минималната работна заплата за страната и компенсиране на някои доходи на населението (ДВ, бр. 28/1997 г.)
От 1 май 1997 г.	41 290 лв.	Постановление № 181 на МС от 2 май 1997 г. за определяне на минималната работна заплата за страната и компенсиране на някои доходи на населението (ДВ, бр. 36/1997 г.)
От 1 октомври 1997 г.	45 500 лв.	Постановление №415 на МС от 5 ноември 1997 г. за определяне на минималната работна заплата за страната и компенсиране на някои доходи на населението (ДВ, бр. 103/1997 г.)
От 1 януари 1998 г.	48 700 лв.	Постановление №12 на МС от 22 януари 1998 г. за определяне на минималната работна заплата за

		страната и компенсирани на някои доходи на населението (ДВ, бр. 10/1998 г.)
От 1 април 1998 г.	50 940 лв.	Постановление №92 на МС от 17 април 1998 г. за определяне на минималната работна заплата за страната и на базовия минимален доход (ДВ, бр. 47/1998 г.)
От 1 септември 1998 г.	53 500 лв.	Постановление №197 на МС от 21 август 1998 г. за определяне на минималната работна заплата за страната и базовия минимален доход (ДВ, бр. 101/1998 г.)
От 1 януари 1999 г.	61 000 лв.	Постановление №7 на МС от 19 януари 1999 г. за определяне на минималната работна заплата за страната и на гарантирания минимален доход (ДВ, бр. 7/1999 г.)
От 1 юли 1999 г.	67 000	Постановление №132 на МС от 25 юни 1999 г. за определяне на минималната работна заплата (ДВ, бр. 60/1999 г.)
От 1 февруари 2000 г.	75 лв	Постановление №12 на МС от 14 февруари 2000 г. за определяне на минималната работна заплата (ДВ, бр. 15/2000 г.)
От 1 октомври 2000 г.	79 лв.	Постановление №213 на МС от 9 октомври 2000 г. за определяне на минималната работна заплата (ДВ, бр. 85/2000 г.)
От 1 април 2001 г.	85 лв.	Постановление №64 на МС от 16 март 2001 г. за определяне на минималната работна заплата (ДВ, бр. 28/2001 г.)
От 1 октомври 2001 г.	100 лв.	Постановление №209 на МС от 21 септември 2001 г. за определяне на минималната работна заплата за страната (ДВ, бр. 82/2001 г.)
От 1 януари 2003 г.	110 лв	Постановление №1 на МС от 3 януари 2003 г. за определяне на минималната работна заплата за страната (ДВ, бр. 4/2003 г.)

Забележка 1: Размерът на минималната месечна работна заплата е спрямо паричната единица към съответния отчетен период на наблюдение

Забележка 2: За периода 1957–2003 г. има две парични реформи:

А) Първата е в началото на януари 1962 г. Въз основа на Постановление № 149 на МС от 22 юли 1961 г. за изменение мащаба на цените и обмяна на намиращите се сега в обращение пари с нови пари (ДВ, бр. 59 от 25 юли 1961 г.) мащабът на цените се изменя в съотношение 10:1 считано от 01.01.1962 г. В такова съотношение се обменят и намиращите се дотогава в обращение пари с новите такива.

Б) Втората е извършената деноминация на българския лев през 1999 г. Въз основа на Закона за деноминацията на лева (ДВ, бр. 20 от 5 март 1999 г.), “считано от 5 юли 1999 г. българският лев се деноминира, като 1000 стари лева се заменят за един нов лев” (виж чл. 1 от Закона за деноминацията).

Втора пенсия

РАЗМЕР НА ПРЕВЕДЕНИТЕ СУМИ ОТ НОИ КЪМ ПРОФЕСИОНАЛНИТЕ И УНИВЕРСАЛНИТЕ ПЕНСИОННИ ФОНДОВЕ

Информация за преведените от НОИ средства към професионалните и универсалните пенсионни фондове към 31.05.2003 г. Данните в табл. 1 и 3 са представени по години. Сумите в таблица 2 и 4 показват направените по месеци преводи към професионалните и универсалните пенсионни фондове.

Таблица 1

Справка за преведените средства на ППФ към 31.05.2003 г.

Наименование на ППФ	Преведени суми				
	2000	2001	2002	2003	ОБЩО
ППФ "Доверие"	11 589 297,34	13 758 832,36	12 912 343,84	3 095 419,06	41 355 892,60
ППФ "Съгласие"	4 956 104,08	6 238 760,36	7 471 784,22	1 617 739,32	20 324 387,98
БППФ	1 927 881,18	2 009 407,23	1 872 876,72	448 098,29	6 258 263,42
ПСКПФ "Родина"	1 002 847,48	1 046 055,64	999 266,39	216 520,26	3 264 689,77
ЗППФ "Алпайц - България"	7 880 997,01	8 859 795,28	9 580 914,37	2 462 717,66	28 784 424,32
"АГЕИ Джи" ППФ	784 835,09	794 768,25	818 919,86	19 1088,64	2 589 611,84
ППФ "Нютоп - Сила"	802 103,88	782 732,25	782 321,46	18 117,93	2 548 329,52
"Лююлгарант - България" ППФ	1 869 666,13	1 900 577,02	1 920 724,75	440 838,05	6 131 805,95
ППФ "Берлинише Лебен"*	14 866,15	5 798,50	0	0	20 664,65
ОБЩО	30868598,34	35396726,89	36359151,61	8653593,21	111278070,05

Таблица 2

Преведени средства на ППФ по месечно за 2003 г.

Наименование на ППФ	Преведени суми					
	I 03	II 03	III 03	IV 03	V 03	ОБЩО
ППФ "Доверие"	1 184 617,10	8 171 105,80	7 970 222,43	1 981 725,70	1 640 718,02	642 1189,05
ППФ "Съгласие"	84 1737,46	394 140,93	253 847,62	1 077 149,54	728 618,73	3295494,28
БППФ	204 850,15	94 696,57	116 914,05	284 834,06	199 780,61	90 1075,44
ПСКПФ "Родина"	107 833,66	49 600,06	70 869,57	147 293,34	95 740,43	47 1337,06
ЗППФ "Алпайц - България"	1 105 739,46	583 714,04	231 210,37	17 12 718,43	1 054 120,21	4687502,51
"АГЕИ Джи" ППФ	93 728,56	38 007,87	45 908,19	131 659,77	83 798,85	393 103,24
ППФ "Нютоп - Сила"	86 710,23	38 407,50	44 602,44	121 270,23	82 458,18	373448,58
"Лююлгарант - България" ППФ	320 707,91	34 082,65	140 892,59	2 14 504,60	181 372,05	89 1559,8
ОБЩО	39 45924,53	20 497 55,42	170 12 67,26	5 67 115,67	40 666 07,08	174 347 09,9 6

*Забележка: Данните за пенсионноосигурително дружество "Берлинише лебен" са отчетени в таблиците до момента, в който дружеството действа реално. След решение на акционерите пенсионната компания премина в ликвидация и членовете на фондовете на "Берлинише лебен" бяха разпределени в другите лицензирани дружества на пазара.

На 25.04.2003 г. се извърши служебно разпределение на лицата, неизбрали универсален и професионален пенсионен фонд и на лицата с дублирани заявления. Разпределението в универсалните фондове е извършено, съгласно чл. 140, ал. 4 от КЗОО, а разпределението в професионалните - съгласно чл. 137, ал. 4 от КЗОО.

Таблица А

Справка към 19.05.2003 г.

Код ППФ	Наименование на ППФ	Лица в регистъра на ППФ	От тях сл. разпределени - общо	От тях сл. разпределени на 25.04.2003 г.
		01	от 01	
011	ППФ "Доверие"	61824	11878	528
021	ППФ "Съгласие"	31278	8328	269
031	БППФ	12350	6038	105
041	ПСКПФ "Родина"	6812	5315	59
051	ЗППФ "Алианс България"	37600	9020	325
061	"Ай Ен Джи" ППФ	6314	5258	54
081	ППФ "Нютон Сила"	6525	5321	57
091	"Лукойл гарант- България" ППФ	8768	5543	75
	ОБЩО	171467	56699	1470

Таблица Б

Справка към 19.05.2003 г.

Код УПФ	Наименование на УПФ	Лица в регистъра на УПФ	От тях сл. разпределени - общо	От тях сл. разпределени на 25.04.2003 г.
		01	от 01	
012	УПФ "Доверие"	642522	209003	8212
022	УПФ "Съгласие"	202757	68071	2594
032	БУПФ *	140691	47634	1802
042	ПСКУФ "Родина"	90526	30114	1146
052	ЗПУФ "Алианс България"	324555	107914	4145
062	"Ай Ен Джи" УПФ	132141	42021	1655
082	УПФ "Нютон Сила"	50058	17352	632
092	"Лукойл гарант- България" УПФ	48279	17170	616
	ОБЩО	1631529	539279	20802

* На 25.05.2003 г. със съдебно решение се разреши фондовете, управлявани от Българско пенсионноосигурително дружество да се вляят във фондовете, управлявани от ПОД "Доверие".

Таблица 3

Преведени средства на Ун.ПФ до 31.05.2003 г.

Наименование на УПФ	2002	2003	ОБЩО
УПФ "Доверие"	19 776 252,24	4 886 273,53	246 62 525,77
УПФ "Съгласие"	6 756 250,11	1 703 831,53	84 60 081,64
БУПФ	4 449 320,04	1 104 780,48	55 54 100,52
УСКПФ "Родина"	2 868 703,45	72 1 079,55	35 89 783
ЗУПФ "Алпайц - България"	12 232 362,56	3 174 775,95	154 07 138,51
"Ал Ел Джи" УПФ	4 860 486,85	1 264 449,40	61 24 936,25
УПФ "Нютоп - Сила"	1 328 426,58	345 644,05	16 74 070,63
"Лююйл гарант - България"	1 888 731,13	479 727,28	23 68 458,47
ОБЩО	54 160 533,02	13 68 056 1,77	678 41 094,79

Таблица 4

Преведени средства на Ун.ПФ по месечно за 2003 г.

Наименование на УПФ	I.03	II.03	III.03	IV.03	V.03	ОБЩО
УПФ "Доверие"	2 364 596,98	939 890,46	1 382 135,34	2 787 997,50	2 363 640,61	9 838 260,89
УПФ "Съгласие"	787 519,78	309 693,79	425 482,34	949 933,43	831 568,48	3 304 197,82
БУПФ	554 726,19	211 747,85	270 644,35	623 516,75	519 072,97	2 179 708,11
УСКПФ "Родина"	361 891,28	122 856,28	220 212,41	405 662,80	342 834,53	145 3447,3
ЗУПФ "Алпайц - България"	1 454 524,03	525 629,78	771 223,08	1 767 637,34	1 502 355,13	6 021 369,38
"Ал Ел Джи" УПФ	574 485,79	186 356,99	298 179,37	692 562,60	610 330,91	2 361 915,66
УПФ "Нютоп - Сила"	163 577,43	64 597,28	74 606,87	189 759,46	175 410,26	66 795 1,3
"Лююйл гарант - България"	277 774,03	60 237,15	101 702,49	267 749,15	210 527,14	917 989,96
ОБЩО	65 930 95,53	242 109,58	3 544 186,25	7 684 809,03	6 555 740,03	26 744 840,42

Партньори

СПОРАЗУМЕНИЕ ЗА СЪВМЕСТНА РАБОТА МЕЖДУ НАЦИОНАЛНИЯ ОСИГУРИТЕЛЕН ИНСТИТУТ И НАЦИОНАЛНАТА ЗДРАВНООСИГУРИТЕЛНА КАСА

Националният осигурителен институт (НОИ) и Националната здравноосигурителна каса (НЗОК), във връзка с произтичащите от Закона за здравното осигуряване и Кодекса за задължително обществено осигуряване задължения за НОИ по събирането на здравноосигурителните вноски, осъществяването на контрол по приходите на НЗОК и предоставянето на информация за осигурените лица и за размера на събираните от тях вноски, се споразумяха за следното:

I. По съвместната дейност на НОИ и НЗОК на национално равнище

1. Националният осигурителен институт предоставя на Националната здравноосигурителна каса ежемесечно информация за приходите от здравноосигурителни вноски по съответните приходни параграфи от Единната бюджетна класификация. Информацията се предоставя до 20-то число на месеца, следващ месеца, за който се отнася.

Обхватът на данните, тяхната преносимост, формата на записите се договарят от специалистите по информационни технологии и отразяват както потребностите на двете институции, така и техническата характеристика на съответните инфор-

мационни системи.

2. Да се предоставя периодично на (НЗОК) информацията от регистъра на НОИ за осигурените лица и за размера на събраните здравноосигурителни вноски по категории лица, посочени в чл. 40 на Закона за здравното осигуряване (ЗЗО) с изключение на децата до 18-годишна възраст.

Срокът за предоставяне на информацията е до 10-то число на месеца, следващ този, за който се отнася. Когато информацията не е представена за минал период, тя се предоставя до 10-то число на месеца следващ месеца, на постъпването ѝ в НОИ.

Обхватът на данните, тяхната преносимост и формата на записите се договарят от специалистите по информационни технологии и отразяват както потребностите на двете институции, така и техническата характеристика на съответните информационни системи.

3. Да се предостави от НОИ на НЗОК информацията за размера на приходите от здравноосигурителни вноски по платежни нареждания на осигурители.

Обхватът на данните, тяхната преносимост и формата на записите се договарят от специалистите по информационни технологии и отразяват както потребностите на двете институции, така и техническата характеристика на съответните информационни системи.

4. Да се предоставя периодично от НОИ на НЗОК справка за съответствието на данните от регистъра на осигурените лица и регистъра на платежните нареждания относно размера на събраните и начислени, но невнесени здравноосигурителни вноски.

5. Да се предостави на НОИ информацията от регистрите на общопрактикуващите лекари в НЗОК за записаните при семеен лекар лица, която ще се получи след обработване и обобщаване на данните от талоните за избор на семеен лекар.

Обхватът на данните, тяхната преносимост, формата на записите се договарят от специалистите по информационни технологии и отразяват както потребностите на двете институции, така и техническата характеристика на съответните информационни системи.

Информацията се предоставя веднага след нейното обобщаване при сключване на договори с изпълнителите на медицинска помощ. Актуализира се на тримесечие.

6. Да се съгласуват процедурите и информацията между НОИ и НЗОК за разработване и представяне на проектобюджетите на двете институции

за следващата бюджетна година, както и параметрите на заложените в проектите на съответните бюджети приходи и трансфери.

7. Да се организира и проведе съвместна среща на ръководствата на НОИ и НЗОК с представители на Министерството на финансите, с оглед постигане на споразумение по определяне на вида и обхвата на информационните потоци и регистри между институциите и установяване механизмите и технологията за внасяне на здравноосигурителните вноски от републиканския бюджет за определените в Закона за здравното осигуряване категории осигурени лица.

8. Да се организира и проведе съвместна среща с ръководителите на регионалните поделения на НОИ и НЗОК до 31 март 2003 г. за разясняване на произтичащите от бъдещата съвместна дейност права и отговорности.

9. Да продължи съвместната работа по изготвяне на указания във връзка с прилагането на ЗЗО в частта за внасянето на здравноосигурителните вноски.

II. По съвместната работа на НОИ и НЗОК на регионално равнище

1. Териториалните поделения на НОИ и Районните здравноосигурителни каси информират съответните категории здравноосигурени лица и осигурители за произтичащите от ЗЗО техни задължения и източника на заплащане на дължимите от тях здравноосигурителни вноски.

НОИ и НЗОК съвместно да организират среща на национално равнище с представители на медиите за разясняване на основни аспекти, свързани с внасянето на осигурителните вноски.

2. Консултации, свързани с приложението на ЗЗО в частта за определяне, начисляване и внасяне на здравноосигурителни вноски се дават единствено от оторизираните за целта органи на НОИ.

3. Консултации, свързани с приложението на ЗЗО в частта за осъществяването на медицинска помощ, правата на осигурените лица, включително и технологията на избор на общопрактикуващ лекар, се дават единствено от оторизираните за целта служители на НЗОК.

Ръководителите на съответните регионални служби на НОИ и НЗОК запознават своите служители с настоящото споразумение и възлагат незабавно отговорности на определен служител по приваждане в изпълнение на произтичащите от документа задачи в рамките на определените срокове.

4. Да се предостави от НОИ на НЗОК списък с фирми и предприятия, които са най-големи вносители на здравноосигурителни вноски.

5. Да се организират съвместни проверки и контрол върху рисковите осигурители от представители и на двете институции: РУСО и РЗОК. Централно управление на НОИ и НЗОК определят списъка на рисковите осигурители, които следва да

бъдат проверявани и контролирани през определени периоди.

До 31 март 2003 г. представители на двете институции съставят общ график за провеждане на проверки и описват технологията за извършването им – за периода до 31 декември 2003 г. проверките да отразяват получените при обработката на резултатите данни за двете институции.

СЪВМЕСТНИТЕ ПРОВЕРКИ НА НОИ, ГЛАВНА ДАНЪЧНА ДИРЕКЦИЯ И ГЛАВНА ИНСПЕКЦИЯ ПО ТРУДА ОТКРИХА НЕВНЕСЕНИ ЗАДЪЛЖЕНИЯ ЗА 100 МЛН. ЛВ.

Националният осигурителен институт, Главна данъчна дирекция и Главна инспекция по труда извършиха съвместни проверки с цел ограничаване на “сивата икономика” в страната. След задълбочен предварителен анализ на размера на заплати и приходи в редица фирми, вниманието на контролните органи бе насочено към тези от тях, които осигуряват служителите си на минимална работна заплата и под нея.

В резултат от проверките данъчните органи са установили укрити приходи в периода 2000–2001 г. в размер на 100 млн. лв. от ревизираните 450 фирми. Данъците, които следва да се внесат, са общо 53 млн.

лв., от които 21 млн. лв. данък общ доход; седем милиона лева корпоративни данъци и 25 млн. лв. ДДС.

Типичен пример на нарушение е фирма, която осигурява в НОИ само едно лице, а е с няколко обекта, официално деклариран пред данъчната администрация. Укриването на трудови възнаграждения е ставало под формата на изплащане на служебни аванси, командировъчни, храна и други социални разходи.

Като резултат от взетите мерки, приходите в НОИ са се увеличили както следва:

– за януари 2003 спрямо януари 2002 г. – 28 млн. лв.

– за февруари 2003 спрямо февруари 2002 г. – 26 млн. лв.

Главна инспекция по труда е проверила 4000 фирми в 265 общини. Съставени са 600 акта за установени нарушения по регистрацията на трудовите договори. Благодарение на проверките над 1000 души вече имат сключени трудови договори.

В изпълнение на споразуменията за съвместна дейност между НОИ, ГДД и ГИТ се извършва непрекъснат обмен на информация по електронен път, което гарантира висока ефективност на контролната дейност. Съвместните проверки ще продължат и в бъдеще.

РАЙОННО УПРАВЛЕНИЕ “СОЦИАЛНО ОСИГУРЯВАНЕ” ГРАД КЪРДЖАЛИ

Гергана Стоянова, директор на РУСО - Кърджали

Районно управление “Социално осигуряване” – Кърджали е едно от 28-те териториални поделения на Националния осигурителен институт. Седалището му е в град Кърджали и осъществява функциите на НОИ на територията на област Кърджали, която включва следните общини – Момчилград, Крумовград, Джебел, Ардино, Черноочене и Кирково. Няма разкрити филиали на територията на областта, което понякога създава трудности.

Управлението е едно от малките в страната. Към настоящия момент по трудово правоотношение работят 68 служители, като около над 50% от тях са с висше образование. Средната възраст на колектива е около 38 години; мъжете са 14, а жените 54.

Както във всички териториални поделения на НОИ, така и в РУСО – Кърджали, дейността на НОИ се осъществява от: отделите “Пенсии”, “Осигурителни вноски и краткосрочно осигуряване”, “Финансово-счетоводна дейност” и секторите “Информационни системи” и “Човешки ресурси и управление на собствеността”.

Създадена е добра организация във всички функционални звена на управлението, така че задачите да се изпълняват качествено и в срок.

Приемната на РУСО е организирана по начин, по който най-пълноценно да се обслужват всички граждани и да се спре потокът от хора към служителите. Има създадени пет работни места – за двама инспектори “Пенсионно обслужване”, които приемат, завеждат и разпределят всички документи, свързани с пенсионното осигуряване; двама оператори “РОД по ДОО”, които приемат данни за осигурените лица на хартиен или магнитен носител и уведомленията по чл. 62, ал. 4 от Кодекса на труда; един инспектор “РОД по ДОО”, който обслужва осигурителите с регистрацията на фирмите. По време на кампанията по регистрацията

на трудовите договори в приемната бе открито още едно място за оператор, с цел бързото обслужване на осигурителите.

В отдел “Пенсии” работят 26 служители, които са разпределени в секторите “Отпускане на пенсии”, “Изплащане на пенсии” и “Пенсионно обслужване”.

Отделът извършва дейността на НОИ по пенсионното осигуряване – отпускане и изплащане на пенсии.

Към 31.12.2002 г. РУСО–Кърджали изплаща 56 976 пенсии на 43 077 пенсионери.

За цялата 2002 г. са приети 3647 заявления за отпускане на нови пенсии, 3005 заявления за изменение на пенсиите въз основа на представени нови доказателства за осигурителен стаж и осигурителен доход и 532 документа на учащи се – за продължаване срока за изплащане на пенсията. След преосвидетелстване от ТЕЛК са представени 1534 експертни решения за продължаване срока за изплащане на пенсии за инвалидност. През годината са спрени 674 пенсии на пенсионери. По жалби на граждани има постановени 57 решения на директора на РУСО.

Във връзка със Закона за семейните помощи и добавки през 2002 г. в РУСО са приети 1718 броя молби–декларации за изплащане на семейни помощи.

По програмата на Министерство на труда и социалната политика “Помощ за пенсиониране” от 25.10.2002 до 31.12.2002 г. са издадени 11 удостоверения за недостигащ трудов стаж.

За 2002 г. в РУСО са издадени 228 разпореждания за надвзети суми по вина на лицата в размер на 91 131,52 лв. и 82 разпореждания за надвзети суми по вина на осигурителите в размер на 5853,54 лв.

Разкрити са 121 документа с невярно съдържа-

ние, като 101 от тях са предадени на икономическа полиция за изясняване на обстоятелствата. Във връзка с това са установени много добри взаимоотношения с икономическа полиция.

Към 31.12.2002 г. РУСО–Кърджали изплаща пенсиите на пенсионерите в 71 пощенски станции и 22 банкови клона. За годината са изплатени пенсии в размер на 47 015 727,12 лв., като от тях:

- От фонд “Пенсии” – 42 683 812,77 лв.;
- От Републиканския бюджет, несвързани с трудова дейност – 3 704 383,15 лв.;
- От фонд “Трудова злополука и професионална болест” – 490 425,80 лв.;
- От фонд “Общо заболяване и майчинство” – 137 105,40 лв.

За правилното изплащане на пенсиите и осъществяването на контрол, съгласно чл. 93 от Наредбата пенсиите, през 2002 г. са извършени 38 проверки на пощенски станции от служители от сектор “Изплащане на пенсии” заедно с представител от ТП “Български пощи”–Кърджали. Обект на проверките са разходването на преведените парични средства, изплащане на пенсии по изплащателни картони, изплащане на пенсии на упълномощени лица, изплащане на пенсии с пенсионен запис, изплащане на пенсии при смяна на местоживее на получателя. Констатираните пропуски са: липса на данни за самоличността на пенсионера или на неговия законен представител; изплатени пенсии над двукратния размер на социалната пенсия за старост без пълномощно – в нарушение на чл. 62, ал. 2 и 3 от Наредбата за пенсиите и осигурителния стаж; липса на подпис на получателя на пенсията.

Създадените през 2002 г. регистри “УП-2” и “ПП” координират и улесняват взаимодействието между функционалните звена в РУСО – отдел “Пенсии”, отдел “ОВКО” и отдел “ФСД” – от откриването на грешния осигурителен доход до събирането на сумите от надзети пенсии.

Другото основно функционално звено на РУСО–Кърджали е отдел “Осигурителни вноски и краткосрочно осигуряване” с два сектора – “Контролно-ревизионна дейност” и “Регистарция и осъществяване на дейността по ДОО”. В него работят 25 служители, 14 от които са финансови ревизори.

Към 31.12.2002 г. в РУСО има регистрирани 14 625 осигурители, от които:

- 8234 – еднолични търговци;
- 4625 – самоосигуряващи се лица (вкл. земеделските производители).

Социалноосигурените лица, за които са подадени данни в Персоналния регистър към декември

2002 г., са 33 440, а здравноосигурените – 51 113.

За 2002 г. са извършени 3286 броя ревизии по приходите и разходите на фондовете, контролирани от НОИ. От тях с ревизионни актове за начет с приключили 2237 ревизии (68,07%), а 1049 – с ревизионна записка (31,93%). За извършването на ревизиите са употребени 188 дни на финансов ревизор.

Общият размер на начета възлиза на 2 917 965,54 лв., като по фондове е:

- ДОО – 2 337 898,31 лв.;
- НЗОК – 535 008,12 лв.;
- ДЗПО – Пр.ф. – 17 184,12 лв.;
- ДЗПО – Ун.ф. – 27 874,69 лв.

За годината са издадени 179 наказателни постановления за налагане на административни нарушения за 25 230 лв.

Извършени са 19 ревизии по приходите на Учительския пенсионен фонд, като 13 от тях са приключили с ревизионен акт и 6 – с ревизионна записка. Установеният начет е за 3446,65 лв.

Осигурителите със задължения над 10 000 лева към НОИ са 30 с общо задължения от 4 923 030,92 лв., което представлява 89% от общия размер на задълженията.

Наложени са 116 запора на декларираните банкови сметки на осигурители длъжници, като по този ред са погасени задължения от 419 977 лв.

През 2002 г. са наложени обезпечителни мерки на 23 осигурители, а на Агенцията за държавни вземания са изпратени 180 преписки.

Най-големи длъжници към ДОО са:

- “Орфей” АД (в несъстоятелност) – 2 049 297,12 лв.;
- “Тракия” АД – 371 488,03 лв.;
- “Джебел басма – Сервиз 4Ю” АД (в несъстоятелност) – 332 261,16 лв.;
- “Хан Крум” АД (в несъстоятелност) – 239 533,83 лв.;
- ЕТ “Слави – Славомир Георгиев” –

238 031,99 лв.

На основание чл. 116, ал. 6, т. 1 от КЗОО са разсрочени задълженията на 9 длъжника за сумата 20 880,92 лв.

Издадени са 3 разрешения за временно разпореждане за неотложни плащания.

На основание сключеното Споразумение за координация и сътрудничество между МТСП, ДНС “Полиция”, ИА “ГИТ”, НОИ и АЗ през 2002 г. са извършени 19 проверки на осигурители, констатиран са 40 нарушения, за отстраняването на които са дадени 55 задължителни предписания. Съставени са 3 ревизионни акта за начет в общ размер на 187 555,40 лв. В тази връзка следва да се отбележат много добрите контакти и взаимоотношения между отделните представители на регионално ниво на страните по Споразумението. За 2002 г. координатор по споразумението е РУСО–Кърджали. Провеждани са ежемесечни срещи, на които се обсъждат конкретните графици за извършването на съвместните проверки.

През 2002 г. са извършени 591 проверки за отстраняване на несъответствия между издадени документи за пенсиониране и подадени данни в Персоналния регистър, за които са съставени 591 констативни протокола. По сигнални записки от отдел “Пенсии” са извършени 31 проверки и са съставени протоколи. Установени са 86 случая на недействителен осигурителен доход за 9729,84 лв.

В резултат от съвместните действия между отдел “Пенсии” и отдел “ОВКО” са възстановени надвзети пенсии в размер на 7211,18 лв.

По молби на осигурители за възстановяване на неоснователно внесени осигурителни вноски или прехвърляне на неправилно внесени такива са извършени проверки и са издадени 447 разпореждания.

В РУСО–Кърджали са регистрирани 13 осигурителни каси с 4090 членове, като по-голяма част от тях са земеделски производители.

Съществуват добри взаимоотношения между РУСО и Областна дирекция “Земедерие и гори” и Фонд “Тютюн”. Създадена е добра организация за добросъвестно обменяне на информация, което спомага при работата и на трите дирекции.

За отстраняване на несъответствия между информацията от Регистъра на осигурителите, база данни “Приход” и Персоналния регистър са изпратени 796 писма до осигурителите.

Самостоятелно от експерта по работоспособността са извършени 20 проверки, а съвместно с ТЕЛК – 2 проверки.

По реда на чл. 16 от КЗОО са обжалвани общо 32 броя болнични листове: 22 пред ЛКК, от които 3 са отменени; 10 пред ТЕЛК, от които 1 отменен.

През годината са заверени 96 експертни решения на РЕЛК и 2797 на ТЕЛК. Обжалвани са 14 решения на ТЕЛК, от които 4 са отменени.

Проведени 12 семинара с общопрактикуващи лекари, ЛКК и групови практики с цел подобряване работата им по експертната на работоспособността и недопускане на нарушения на Наредбата за експертиза на работоспособността. По програмата на НОИ за профилактика и рехабилитация са издадени 774 удостоверения.

За цялата 2002 г. в РУСО са декларирани 46 трудови злополуки, като 40 от тях са по чл. 55, ал. 1 от КЗОО.

Във връзка с промените в Кодекса на труда по отношение на задължението на работодателите да регистрират трудовите договори към 30.04.2003 г. в РУСО–Кърджали са регистрирани:

- Нови трудови договори (след 02.01.2003 г.) – 8465 броя;
- Заварени трудови договори – 28 856 броя;
- Прекратени трудови договори – 3 077 броя.

Приемането на уведомленията се извършва в РУСО–Кърджали и в четирите Бюра по труда на територията на област Кърджали.

СОЦИАЛНОТО ОСИГУРЯВАНЕ В ЛАТВИЯ*

В ТЪРСЕНЕТО НА БАЛАНС МЕЖДУ ФИНАНСОВАТА СТАБИЛНОСТ И СПРАВЕДЛИВОСТТА

Мая Гродума, Национална социалноосигурителна агенция, Латвия

Стартирайки през 1991 г., системата за социална защита в Латвия постоянно се адаптира към нови условия и поцеси в икономиката и социалния живот, свързани с прехода от централизирана планова икономика към пазарна. Социалното осигуряване заедно със социалното подпомагане и универсалната система за държавно подпомагане се очертах като най-подходящите методи за организиране на социалната защита в Латвия. Десет години по-късно, може да се каже, че реформите в тази област са почти завършени, като в същото време е ясно, че социалноосигурителната система се нуждае от бъдещи подобрения.

Докладът се занимава с проблемите в социалната сфера във връзка с осигуреното ниво на социална защита и справедливостта (каквато е тя в очите на получателите на тази защита), от една страна, и стабилността на бюджета на социалното осигуряване, от друга. Ако стабилността на бюджета като финансово понятие е сравнително ясна, то справедливостта като философско понятие е често използвана с различно значение. Разбираемо е, че различните хора придават различно значение на термина “справедливост”. Тяхното разбиране зависи от техните политически, социални и културни нагласи и тяхната настояща роля в обществото.

Пенсионно осигуряване

Първият опит за реформиране на пенсионната система в Латвия, наследена от периода “СССР”, бе приемането на нов закон за държавните пенсии

в края на 1990 г.

Законът влезе в сила от 1 януари 1991 г. Всъщност той бе базиран на същата социалистическа система, изградена на принципа *pay as you go*** и по същество бе дори по-щедър от стария закон. Законът обещаваще прекалено високо равнище на пенсиите и по тази причина беше широко подкрепен от различните социални групи. В закона съществуваше баланс между равнището на пенсиите и финансовите възможности (стабилността) на бюджета. Това всъщност беше доста слаба страна. Законът не се придържаше към изискванията на демографската ситуация и новите икономически процеси, характерни за периода на преход. През 1993 г. вече стана ясно, че заради финансовите ограничения е невъзможно да бъдат спазени обещанията, които бяха дадени на пенсионерите.

С цел да бъдат съкратени разходите, изпълнението на закона беше преустановено и от 1 ноември 1993 г. бяха въведени временни правила за изчисляването на пенсиите. Всъщност това означаваше въвеждането на пенсии, еднакви за всички. Общата сума на пенсията се калкулираше от базова пенсия, еднаква за всички, и малка допълнителна пенсия, зависеща от стажа на всеки пенсионер. Продължителността на стажа (респективно периодът на осигуряване) имаше много малко влияние върху сумата, получавана като пенсия. И естествено тази система бе оценена като несправедлива. Всеки, който бе работил дълъг период преди 1991 г., е очаквал да има своя принос към развитието на

* Докладът е представен на Европейската регионална среща “Нови и ревизирани подходи към социалната защита в Европа (Будапеща, 13-15 ноември 2002 г.). Със съкращения.

** Система за социално осигуряване, изградена на разходнопокривния принцип.

страната (дори ако страната не съществува повече). Въпреки това, първият закон за държавните пенсии, приет в Латвия, сега се квалифицира като по-редния лош опит, който обаче стана много важен и показателен при по-нататъшното развитие на пенсионната система. Това бе първоначалният опит на латвийските социалноосигурителни специалисти за въвеждане на правна рамка и финансови прогнози в тази сфера. Важността на това да се правят правилни дългосрочни разчети бе доказана напълно ясно.

Служителите на социалното министерство и на Националната агенция за социално осигуряване бяха включени в различни професионални програми. Фокусът при тях бе поставен основно върху финансовия мениджмънт и трябва да бъде отбелязано, че административният капацитет бе значително повишен.

Следващият етап от пенсионната реформа стартира през 1995 г., когато бе решено да се въведе тристълбова пенсионна система. До 1998 г. и трите стълба на пенсионната система са вече действащи.

Трябва да се отбележи, че новите закони преминаха през парламента сравнително лесно – без грандиозни дискусии, без да бъдат предлагани коренни промени в идеите и принципите на реформата от нито една от политическите партии и социалните групи.

Преходните правила, включени в закона за държавните пенсии, бяха въведени с цел да се изчисли натрупаният пенсионен капитал за хора, които се пенсионират по време на преходния период, и които до 1996 г. са акумулирали нищожен пенсионен капитал в техните индивидуални пенсионни сметки.

Преходните правила бяха яростно критикувани от неправителствените организации, политическите партии и пенсионерите. Законът беше изменен девет пъти до 1996 г. Промените бяха предимно в преходните правила, а не в основните идеологически принципи. Основните идеи на поправките в правната рамка бяха: първо, да се ограничи огромната разлика между големите и малките пенсии и второ, да осигурят по-голяма сигурност на хората, чиито пенсии бяха изчислени по преходните правила и бяха доста ниски. С цел тези правила да станат по-приемливи, от 1997 г. мерките за социална защита бяха включени постепенно в закона. Тези мерки също бяха предназначени да изгладят разликата между ниските и високите пенсии, а именно:

- Средният осигурителен доход в страната се използва за изчисляване на пенсията, ако човекът има стаж повече от 30 години и неговата индиви-

дуална средна заплата през 1996–1999 г. е била много ниска или той не е работил в споменатия период.

- Правилата за индексирание на пенсиите са приложими само за малките пенсии до 1998 г. Само лицата, които получават по-малко от 150 латвийски лата (253 евро), се индексираха.

- От 1 октомври 2002 г. пенсии, по-малки от 90 латвийски лата (152 евро), се индексират с индекса на потребителските цени и индекса на заплатите. Пенсии от 91 до 150 латвийски лата се индексират с индекса на потребителските цени.

- Размерът на минималната пенсия се определя съгласно продължителността на трудовия стаж:

- от 10 до 20 години – 33 латвийски лата (56 евро);

- от 21 до 30 години – 39 латвийски лата (66 евро);

- 31 години и повече – 45 латвийски лата (76 евро);

Поправките, изискващи допълнителни финансови ресурси, бяха балансираны от мерките, ограничаващи индексацията на високите пенсии.

Промените, приети преди парламентарните избори през 1998 г., трябва да бъдат специално отбелязани. Те направиха закона за държавните пенсии по-справедлив за хората, които получаваха пенсии, изчислени преди 1996 г., и не можеха да се възползват от възможностите, дадени от новия закон. Според промените “старите” пенсионери, които бяха работили три години след 1996 г., можеха да кандидатстват за преизчисляване на пенсията, съгласно правилата на новия закон за държавните пенсии. Хората, които са имали и висок размер на осигурителния доход през периода 1996–1999 г. и искаха преизчисление на пенсията, съгласно новия закон, получаваха пенсии значително по-високи от старите.

Индексът, въведен през май 1998 г., за пенсиите, отпуснати преди 1996 г., беше значително по-висок от индекса, прилаган за новоотпуснатите пенсии. Това не бе съобразено с ръста на инфлацията. В резултат разходите за пенсионни плащания се увеличаваха значително. Скоро след изборите бюджетният дефицит принуди правителството да предложи на парламента да отреже разходите, като въведе отново предишния статус и наложи няколко ограничения, например ограничение на правото работещи пенсионери да получават пълния размер на пенсията. Сега ситуацията е стабилизирана, но все още има дефицит в размер на 3,4 млн. лата (към

1 септември 2002 г.).

Друг проблем е размерът на пенсиите. Средният размер на пенсията се увеличава – от 46,30 латвийски лата (78 евро) през 1997 г. до 60,50 латвийски лата (102 евро) през 2001 г.

Коефициентът за изчисляването на пенсиите за старост е сравнително стабилен и е приблизително 40% от средния осигурителен доход (в страната). 47% от отпуснатите пенсии за старост през 2001 г. са с минимален размер. Това показва изключителната важност на мрежта за социална защита, спомената преди това.

Какво е мнението на пенсионерите? Как те са оценили своето положение и нивото на сигурност получено от пенсиите? Тяхното отношение е все още негативно. Резултатите от проучването, проведено от експерти от Латвийския университет и представители на Федерацията на латвийските пенсионери през 2000 г., показва, че повече от 90% от запитаните не получават достатъчно средства от социалното осигуряване и са принудени да разчитат на помощ от други източници. Някой може да каже, че е естествено да искаш да получаваш повече, но статистиката е доста по-надеждна: 44% от запитаните са поискали социална помощ и 20% са получили такава. Само 8% от анкетираните, които са взели участие в проучването, са били доволни от своите пенсии и условията на живот. Няма доказателство, че ситуацията се е променила значително.

Осигуряване за безработица

Схемата на обезщетенията за безработица е въведена през 1992 г. с цел да осигури социална защита за хора, които са загубили работата си по време на икономическата криза в началото на 90-те години. През 1996 г. тази система беше реформирана съгласно принципите на социалното осигуряване и новият закон за осигуряване при безработица влезе в сила. Размерът на обезщетенията зависи от размера на вноските, направени за социално осигуряване (с лимитиран максимален размер) и продължителността на осигурителния стаж. Лица, които имат осигурителен стаж поне една година и които са плащали своите вноски поне девет месеца през последните 12 преди да станат безработни, имат право да получават обезщетения за безработица. Законът беше приет в края на 1999 г. и влезе в сила от началото на 2000 г. Основният принцип на системата според закона е да създаде стимули за безработните да се върнат към пазара на труда възможно най-бързо и да ограничи добро-

волното напускане на работни места.

Принципите са следните:

- Обезщетението за безработица се плаща в продължение на девет месеца и размерът му се ограничава постепенно, ако се плаща повече от три месеца. Плащането на обезщетението се преустановява за два месеца, ако лицето, регистрирало се като кандидат за обезщетение, е напуснало своята работа доброволно.

- Безработните лица получават помощи за квалификационни курсове и се заплащат част от транспортните и режийните им разходи за времето, в което те участват в тях.

- Безработните лица получават поне минимална заплата, докато са ангажирани в платени програми за времена заетост.

- Безработните лица, които получават обезщетение за безработица, имат стимули да приемат краткосрочни трудови договори и да запазят правото си да получават обезщетения, ако договорите им не бъдат продължени.

Ако погледнем на осигуряването за безработица от финансовата му страна, можем да кажем, че системата е стабилна, разходите не са високи и няма тенденции те да започнат да се увеличават. Въпросът е дали осигуряването за безработица осигурява достатъчно сигурност за безработните лица. Може би ограниченията са прекалено сериозни и безработните изпадат в ситуация на дълбока бедност? Статистиката показва, че през 2001 г. средният размер на обезщетението за безработица е само 28% от средния осигурителен доход. Само 40% от всички регистрирани безработни получават помощи през 2000 г. Тази пропорция остава непроменена през 2001 и 2002 г. Хората, които не получават обезщетения, са основно млади хора, които нямат достатъчно дълъг осигурителен стаж, за да получат право на обезщетение и хора, които вече са получавали девет месеца обезщетение и все още нямат работа (продължително безработни). За да се подобри тази ситуация, социалното министерство еложило няколко основни приоритета. Те са:

- съдействие за наемане на млади хора;
- ограничаване на продължителната безработица и др.

Социалното осигуряване срещу професионалните болести и инциденти

Това е напълно нов клон на социалното осигуряване, въведен през 1997 г. Новият закон за продължително социално осигуряване за професионални заболявания и злополуки е приложим за ли-

ца, които са били осигурявани съгласно условията на новия закон и които са страдали от професионално заболяване или са претърпели трудова злополука след началото на 1997 г. Преди това работниците можеха да получат компенсации от техния работодател в случай на професионално заболяване или злополука по реда на гражданското законодателство и съгласно мерките, одобрени от Министерски съвет.

Фактът, че работодателите бяха все още включени в осигуряването на защита в случай на професионално заболяване или злополука беше основа за надигане на социални проблеми във времето на икономическия преход. Много хора, които имаха право на обезщетения, не ги получаваха, защото техният бивш работодател е фалирал или просто е изчезнал. С цел да се реши проблемът в бъдеще и за да се осигури адекватна социална защита бе взето решение да се създаде гаранционен фонд за тези случаи. Той започва работа от 1 януари 2003 г. Финансовият ресурс трябва да бъде акумулиран по-

степенно, за да покрие разходите, необходими за задоволяването на претенциите на работници, които са работили в компании, които вече са в несъстоятелност. Фондът се финансира от плащания от работодателите. Друго значимо решение беше да се преразпределят финансови ресурси за компенсации на стари подобни случаи. Тези разходи ще бъдат финансирани от бюджета на социалното осигуряване.

В заключение

Както бе описано по-горе, през последните десет години след възстановяването на независимостта на Латвия влезе в действие социалноосигурителна система. Бяха въведени нови видове обезщетения; други системи за обезщетения бяха значително реформирани. Коренните промени в политическия и икономическия живот на страната поставиха под сериозен натиск новата социалноосигурителна система. Може да се каже, че тези проблеми са доста типични за обществата в преход.

Повече информация за социалното осигуряване и пенсионната реформа можете да получите от страниците в Интернет на:

Национален осигурителен институт

www.nssi.bg

Министерство на труда и социалната политика

www.mlsp.government.bg

Държавна агенция за осигурителен надзор

www.daon.government.bg

*Проект "Пазар на труда"
към Американската агенция за
международно развитие*

www.pension.bg

*Редакцията очаква от читателите на Бюлетина на НОИ
мнения и предложения за материали на адреса на редакцията:*

*1303 София, бул. "Ал. Стамболийски" № 62-64
Тел: 02 926 1010; 02 926 1234*

Бюлетинът се разпространява безплатно.